

Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy
Vybrané otázky

Ondřej Horák a kolektiv

Olomouc

Vzor citace: HORÁK, Ondřej a kol. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy: vybrané otázky*. 2. dopl. ver. Olomouc: KTP, 2016. 110 s.

Tato publikace byla připravena v rámci řešení projektu FRUP č. 2014/2/077 *Inovace výběrových předmětů katedry teorie práva a právních dějin na právně-komparativním základu*.

Autorství:

JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D. (editor; spoluautor kap. B II, III.3 a V.4, aut. podíl ½)

JUDr. Petr Dostalík, Ph.D. (spoluautor kap. B II a III.3; aut. podíl 1/5)

JUDr. Pavel Salák, Ph.D. (spoluautor kap. B II; aut. podíl 1/10)

JUDr. et Bc. Radek Černoch, Ph.D. (spoluautor kap. B V.4; aut. podíl 1/20)

Mgr. Olga Rosenkranzová, Ph.D. (autorka kap. A IV; aut. podíl 1/20)

Mgr. et Mgr. Lenka Šmídová Malárová (spoluautorka kap. B II; aut. podíl 1/20)

JUDr. Karel Vlček (spoluautor kap. B II; aut. podíl 1/20)

Překlady:

polský *KC*: Petr Dostalík, Ondřej Horák, Krzysztof Klimek

francouzský *CC*: Petr Dostalík, Jan Šejdl

německý *BGB*, švýcarský *ZGB*: Ondřej Horák, Jaromír Tauchen

Recenzoval: JUDr. Petr Osina, Ph.D.

© Ondřej Horák; Petr Dostalík; Pavel Salák; Radek Černoch; Olga Rosenkranzová; Lenka Šmídová Malárová; Karel Vlček, 2016

Obsah

Zkratky

Předmluva

A. Část obecná

I. Proč dějiny soukromého práva?

II. Vývoj českého soukromého práva a nový občanský zákoník

III. Průvodce základními prameny a literaturou občanského práva

IV. Poznámky ke komparativní metodě

B. Část zvláštní

I. Absolutní majetková práva – zásady a instituty

II. Zásada akcesní (superficiální) a ochrana dobré víry

III. Zásada translační a ochrana dobré víry

IV. Zásada pořizovací volnosti a ochrana dědiců

V. Zásada univerzální sukcese a ochrana dědiců

C. Část bibliografická

Vybraná literatura k vývoji soukromého práva

Vybrané zkratky

ABGB	<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i> (1811)
ALR	<i>Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten</i> (1794)
BGB	<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i> (1896)
CC	<i>Code Civil</i> (1804)
KC	<i>Kodeks cywilny</i> (1964)
NOZ	<i>Občanský zákoník</i> (2012)
O/31	<i>Osnova OZ</i> (1931)
ZGB	<i>Zivilgesetzbuch</i> (1907)
ZGB-OR	<i>Zivilgesetzbuches-Obligationenrecht</i> (1911)
VN/37	<i>Vládní návrh OZ</i> (1936/37)

Předmluva

Psaní učebních textů považujeme za nejzodpovědnější a nejtěžší z úkolů vysokoškolského učitele. Měla by mu předcházet odpovídající pedagogická zkušenost i odborná publikační činnost. Učebnice také byly tradičně vnímány jako vrcholné práce našich romanistů a civilistů – ať už zmíníme Heyrovského, Tilsche, Krčmáře, Sommera či Sedláčka.

Při přípravě našeho textu jsme usilovali o přehlednost, stručnost a jasnost, o propojení teorie a praxe i nasměrování zájemců o hlubší studium. Vzorem se nám v tomto snažení staly zejména Bonfanteho „Institute římského práva“ (1932) a Coingovo „Europäisches Privatrecht“ (1985 a 1989).

Učebnice byla vytvořena především pro výběrový seminář „Historická interpretace vybraných institutů soukromého práva“, částečně však bude využita také ve výuce povinných předmětů, na kterých se autoři podílí (zvl. „Teorie práva 3 – Právní metodologie“). Není chápána jako klasická učební pomůcka, ales spíše jako „odrazový můstek“ k přípravě na semináře, dalšímu studiu a zpracování případových studií z dějin soukromého práva.

Její vydání představuje hlavní výstup z projektu „Inovace výběrových předmětů katedry teorie práva a právních dějin na právně-komparativním základu“ podpořeného Fondem rozvoje Univerzity Palackého (FRUP). Je nám milou povinností poděkovat vedení Univerzity za vstřícnost.

Naším cílem i závazkem je ukazovat inspirativnost právní historie. Domníváme se, že právě právně-historická zkušenost má pro vzdělávání právníků stěžejní význam.

Ondřej Horák
za autorský kolektiv

A. Část obecná

I. Proč dějiny soukromého práva?

Návrat k tradici, návrat k tradičním vzorům. To je obecně známé směřování nového občanského zákoníku. Je však současně nutné upozornit, že existují různé tradice, které umožňují různé výklady, a že jedinou nezpochybnitelnou hodnotou je jejich kritická reflexe.

Soukromé právo se vyznačuje dlouhou a inspirativní historií: právo se sice neustále vyvíjí – „právo jest něco, co jest pro přítomnost sociálně užitečno“ (Tilsch), přesto „právní cit v oboru, který nazýváme právem občanským, se v historické době jen velmi málo mění“ (Krčmář) a „pochopení článku posledního musilo by býti neúplným a namnoze i nesprávným bez současné znalosti toho, co předcházelo“ (Vančura). S jeho rekonstrukcí je proto spojena velká odpovědnost – nejen vůči přítomnosti a budoucnosti, ale také minulosti. Občanské zákoníky vlastně ani nemají autory v pravém smyslu slova, ale spíše redaktory.

Historicko-srovnávací pohled nám umožňuje proniknout k podstatě jednotlivých institutů a lépe pochopit jejich účel i směřování. Získáme tak nadhled nad pozitivním „smrtelným“ právem i cenné inspirace pro jeho výklad. Pro právního historika je platné právo sice důležitou, ale stále pouze jednou ze zastávek ve vývoji práva; zákon mu není cílem, ale pouze prostředkem, tu více tu méně zdařilým vyjádřením „toho, co býti má“.

II. Vývoj českého soukromého práva a nový občanský zákoník

1. Nový občanský zákoník

České (soukromé) právo prošlo v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku (z. č. 89/2012 Sb.) významnou proměnou. Nová kodifikace zahrnuje komplexní úpravu soukromoprávních vztahů (nahrazuje více než 100 právních předpisů, kromě občanského zákoníku – z.č. 40/1964 Sb. také zákon o rodině – z. č. 94/1963 Sb., a obchodní zákoník – z. č. 513/1991 Sb.) a současně také zavádí řadu nových či staronových právních institutů a pravidel, které naše soukromé právo neznalo nebo v éře socialismu opustilo.

Hlavním zdrojem poznání je podrobná důvodová zpráva¹, dále pak vychází komentáře² a byla také publikována řada článků³, dosud však takřka neexistuje monografická literatura, která by se podrobněji zabývala konkrétními instituty. Velký význam tak pro nás stále má či může mít domácí meziválečná literatura, současně však musíme zohledňovat také moderní rakouskou civilistiku.

Cílem tohoto stručného úvodu je nastínit důvody, které vedly českého zákonodárce k rekodifikaci soukromého práva, představit inspirační zdroje nové právní úpravy a především shrnout a zhodnotit nejdůležitější změny v obecné části, rodinném právu a absolutních majetkových právech (věcných právech a dědickém právu).

¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s. Též srov. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>; cit. 24. 2. 2016, 10:00.

² Velký komentář C. H. Beck (LAVICKÝ, Petr, HRUŠÁKOVÁ, Milana, SPÁČIL, Jiří, FIALA, Roman, HULMÁK, Milan a kol.) má šest svazků (sv. I *Obecná část* § 1–654, sv. II *Rodinné právo* § 655–975, sv. III *Věcná práva* § 976–1474, sv. IV *Dědické právo* § 1475–1720, sv. V *Závazkové právo – Obecná část* § 1721–2054, sv. VI *Závazkové právo – Zvláštní část* § 2055–3014), Wolters Kluwer ČR (ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol.) šest svazků (sv. I § 1–654, sv. II § 655–975, sv. III § 976–1474, sv. IV § 1475–1720, sv. V § 1721–2520, sv. VI § 2521–3081) a Leges má mít (MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol.) osm svazků (dosud: sv. I § 1–117 *Obecná ustanovení*, sv. II § 118–418 *Právnícké osoby a zastoupení*, sv. III § 419–654 *Věci a právní skutečnosti*, sv. IV § 655–975 *Rodinné právo*); některá nakladatelství (zvl. C. H. Beck) dále vydává také úžeji zaměřené komentáře (např. *Bytové spoluvlastnictví*, *Věcná břemena*). Dále také srov. PAUKNEROVÁ, Monika a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, Praha, 2013 (věcná práva: B. Poláček, dědické právo: J. Grygar a E. Grygar).

³ Od ledna 2013 vychází v nakladatelství Wolters Kluwer ČR časopis *Rekodifikace & praxe*, který se věnuje řešení otázek souvisejících s rekodifikací soukromého práva, speciálně na dědické právo se zaměřuje časopis *Ad Notam* vydávaný Notářskou komorou ČR (starší čísla dostupná z: http://www.nkr.cz/index.php?page=adnotam_obsahy). Řada odborných článků je publikována také v časopisu *Právní rozhledy* nakladatelství C. H. Beck.

2. Stručné dějiny kodifikace českého soukromého práva⁴

Nejprve se pokusíme odpovědět na otázku, proč se český zákonodárce vydal cestou rozsáhlé a poměrně radikální změny soukromého práva a proč nenavázal na dosavadní občanský zákoník ve znění novel (na Slovensku tento zákoník stále platí, rekodifikační práce zatím dospěly do stádia paragrafového znění, které však nebylo vládou akceptováno).⁵

Důvody je nutné hledat v historickém vývoji soukromého práva v českých zemích, které náleží do kontinentálního právního systému, historicky spočívajícímu na římskoprávních základech. Určující v našem novodobém právním vývoji byla příslušnost k okruhu rakouského práva, který můžeme bez nadsázky nazývat okruhem česko-rakouským, protože na přípravě rakouské kodifikace (místy, osobnostmi či prameny) i na pozdějším rozvoji rakouské civilistiky měly české země nezanedbatelný podíl.

Výsledkem kodifikačních prací, zahájených v polovině 18. století (jen pro zajímavost dodejme, že první komise zasedala v Brně), bylo přijetí Všeobecného občanského zákoníku (dále jako *ABGB*) v roce 1811, který bývá spolu s francouzským *Code civil* z roku 1804, německým *Bürgerliches Gesetzbuch* z roku 1896 a švýcarským *Zivilgesetzbuch* z let 1907 a 1911 řazen také k ústředním evropským civilním kodifikacím. Dlouhá příprava a přirozenoprávní východiska *ABGB* vedly k tomu, že se dokázal bez výraznějších změn přizpůsobovat hospodářským, sociálním i politickým proměnám v 19. a 20. století. V českých zemích zůstal v platnosti až do roku 1950 (pracovně-právní ustanovení až do roku 1965), v sousedním Rakousku nebo v Lichtenštejnsku platí ve znění novel dodnes (po 200 letech to bylo v Rakousku přibližně 57 % původního znění).⁶

Po vzniku samostatného Československa, které recipovalo dosud platné právo, však *ABGB* platil pouze v českých zemích, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zůstalo v platnosti bývalé uherské právo (to bylo kodifikováno jen zčásti, důležitou roli tam hrálo obyčejové právo projevující se v podobě ustálené soudní praxe). V období mezi světovými válkami se proto intenzivně prococovalo na unifikaci českého a slovenského práva. Bylo zvažováno až šest

⁴ Nověji srov. VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír a kol. *Vývoj soukromého práva na území Českých zemí*. Díl I–II. Brno: MU, 2012, a HORÁK, Ondřej. *Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích*. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr (edd.). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I – § 1–117 Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, s. XXVII–LVII.

⁵ Legislativní záměr Občianskeho zákonníka byl vládou schválen 14. ledna 2009 usnesením č. 13, je dostupný z: <https://lt.justice.gov.sk>). Paragrafové znění první pracovní verze je dostupné z: <http://www.najpravo.sk/clanky/paragrafove-znenie-prvej-pracovnej-verzie-navrhu-noveho-obcianskeho-zakonnika.html>

⁶ V tomto roce byla přijata v Rakousku velká novela dědického práva (*Erbrechts-Änderungsgesetz 2015 – ErbRÄG 2015 - BGBl. I Nr. 87/2015*), která nabývá účinnosti 1. 1. 2017. Jde sice o rozsáhlou, ale nikoli zásadní změnu, navazuje se především na dosavadní právní úpravu. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2015_I_87/BGBLA_2015_I_87.pdf

různých způsobů legislativního sjednocení (od pouhé republikace *ABGB* až po vytvoření zcela nového zákoníku). Nakonec byla zvolena cesta mírné modernizace, přičemž za základ byl vzat *ABGB* ve znění novel. Výsledkem těchto unifikačních snah byl vládní návrh občanského zákoníku z roku 1936/37, který se však ve složité mezinárodně i vnitropolitické situaci na konci 30. let již schválit nepodařilo.

Rekodifikační práce sice pokračovaly i po válce (resp. snahy o částečnou revizi meziválečného návrhu), naděje na jeho přijetí však byla vzhledem k velkým společenským posunům jen malá. Kodifikace a s tím spojená unifikace soukromého práva byla uskutečněna nakonec až po nástupu komunismu v rámci tzv. právnické dvouletky (1948–1950) přijetím zákona o právu rodinném (č. 265/1949 Sb.) a občanského zákoníku (č. 141/1950 Sb.). K hlavním rysům nové kodifikace patřily: 1) *ideologizace a nadřazení zájmu celku*; 2) *úprava majetkových vztahů*, a 3) *celkové zjednodušení a zestručnění*. Pokud uvážíme dobové ideologické limity, tak *OZ 1950* představoval poměrně zdařilé legislativní dílo, propojující českou i slovenskou právní tradici a reagující na podněty meziválečné právní vědy i změněné společenské podmínky.

Až přijetí občanského zákoníku z roku 1964 (č. 40/1964 Sb.) přineslo zásadní odklon od civilistické tradice, což se mj. odrazilo také v terminologii (např. termínu „občan“ místo „osoba“) a systematické (pominutí tradičních kategorií věcných a obligačních práv). K jeho hlavním rysům patřily: 1) *celková ideologizace a paternalismus*, a 2) *tzv. spotřebitelské pojetí* (upravoval oblast uspokojování osobních potřeb občanů). Nová kodifikace se však vzdálila nejen tradičním úpravám, ale také od reálného fungování společnosti, což se projevilo zejména u problematiky nabývání vlastnictví a výkonu vlastnických práv (pominutí úpravy držby a vydržení či sousedských práv; úplné opuštění koncepce věci ničí, resp. nemožnost přivlastnění věci nepatrné hodnoty; zavedení výlučné koncepce absolutní neplatnosti právních úkonů; nedostatečná úprava věcných břemen, občanské výpomoci a jiných smluv; nemožnost vydědění aj.). Přestože řada z těchto nedostatků byla pozdějšími novelami napravena (zejm. z. č. 131/1982 Sb.) a nedlouho po převratu byla přijata tzv. velká novela č. 509/1991 Sb., která přizpůsobila zákoník tržnímu hospodářství, byl tento stav chápán jako provizorium a bylo rozhodnuto o rekodifikaci soukromého práva (ústřední postavou se stal prof. Karel Eliáš).

Její hlavní zásadami se staly *konvence* (vůči standardním občanským zákoníkům kontinentálního typu), *diskontinuita* (s dosavadním právem) a *integrace* (komplexnost úpravy v rámci jednoho kodexu). Cílem bylo vypracování zákoníku, který a) vychází z respektu k tradici středoevropského právního myšlení, a srovnává se s evropskou právní a kulturní

konvencí, b) rozchází se s občanskými zákoníky z let 1950 a 1964, resp. s myšlenkovým světem socialistického práva, c) přináší komplexní úpravu včetně rodinného práva a jednotné úpravy závazků.⁷

Za základní zdroj inspirace byl vybrán vládní návrh *OZ* z roku 1936/37 modernizující *ABGB*.⁸ Současně však bylo přihlédnuto také k řadě současných zahraničních úprav, zejména k německému a švýcarskému zákoníku, stejně jako tomu bylo již u meziválečné rekodifikace. Důležitým inspiračním zdrojem se stala také judikatura a právní věda.

Závěrem je nutné zdůraznit, že náš právní vývoj byl již tradičně pod vlivem německé právní kultury, ať šlo o domácí zákonodárství či právní vědu. Přestože tato spřízněnost nebyla ani v éře socialismu zcela popřena, až novým občanským zákoníkem se k této tradici programově vracíme. Z širší perspektivy (vývojové i komparativní) by tak naše soukromé právo bylo řazeno do německého právního okruhu.⁹

3. Srovnání vybraných institutů a zhodnocení hlavních změn z právněhistorické perspektivy */obecná část, rodinné právo, věcná práva, dědické právo/*

3.1 Úvodní poznámky¹⁰

Podle tvůrců nové kodifikace je smyslem soukromého práva sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody. Klade se proto zásadní důraz na hledisko autonomie vůle, což se promítá do celého občanského zákoníku. Na rozdíl od paternalistické úpravy z éry socialismu se jedná o vychýlení opačným směrem, což může být s odstupem vnímáno jako jeden z projevů mladé posttransformační společnosti bez právní tradice.

Systematika. Dosavadní občanský zákoník (dále jen *OZ*) byl přijat dne 26. února 1964 a publikován pod č. 40/1964 Sb. s účinností od 1. dubna téhož roku. Po řadě novel se skládal z 880 paragrafů rozdělených do devíti částí (některé z nich však byly zrušeny): Obecná

⁷ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, zvl. s. 47nn.

⁸ Např. u věcně-právních ustanovení se nový občanský zákoník shoduje s vládním návrhem přibližně ve 43 %, u dědicko-právních ustanovení přibližně v 78 %. Blíže: DADUOVÁ, Martina. *Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj nového dědického práva*. Diplomová práce. Olomouc 2015, a MIKLAS, Jakub. *Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj úpravy věcných práv v novém občanském zákoníku*. Diplomová práce. Olomouc 2015.

⁹ K právním okruhům: ZWEIGERT, Konrad, KÖTZ, Hein. *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen: Mohr, 1996³, s. 130nn.; KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 112nn.; RAINER, Michael J. *Europäisches Privatrecht. Die Rechtsvergleichung*. Frankfurt a. M.: P. Lang: 2007², s. 70nn.

¹⁰ Nová úprava a hlavní změny (koncepční i konkrétní) jsou přehledně představeny na webových stránkách „Nový občanský zákoník“ Ministerstva spravedlnosti ČR: <http://obcanskyzakonik.justice.cz>; cit. 20. 12. 2014, 10:00. Dostupné tam jsou také související články a informační brožury.

ustanovení (č. I), Věcná práva (č. II), Odpovědnost za škodu a za bezdůvodné obohacení (č. VI), Dědění (č. VII), Závazková práva (č. VIII), Závěrečná, přechodná a zrušovací ustanovení (č. IX). Jednotlivé části se dále dělily na hlavy a oddíly.

Nový občanský zákoník (dále jen *NOZ*) byl přijat dne 3. února 2012 a publikován pod č. 89/2012 Sb. s účinností od 1. ledna 2014. Skládá se z 3081 paragrafů rozdělených do pěti částí: Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Jednotlivé části se dále dělí na hlavy, díly a oddíly.

Terminologie. *NOZ* se vrací k česko-rakouské tradici také po jazykové a terminologické stránce, což bylo v souvislosti s rekodifikací často kritizováno (celková archaičnost). Opouští se některé zažití termíny, které bývají spojovány sice až se socialistickou érou, ale byly užívány již v meziválečném období a mají ještě starší kořeny (např. místo „právní úkon“ staronově „právní jednání“); nahrazují se však také zcela tradiční české pojmy (např. místo „půjčka“ staronově „zápůjčka“).

3.2 Obecná část

Zásady a právní interpretace. *NOZ* se hlásí k přirozenoprávnímu chápání práva a výslovně uvádí základní zásady, na kterých spočívá soukromé právo. Na rozdíl od *OZ* obsahuje také podrobná ustanovení o výkladu a užití předpisů občanského práva, včetně obdoby slavného § 7 *ABGB* o vyplňování mezer v zákoně (§ 10).

Subjekt právních vztahů a právní subjektivita. Způsobilost mít práva a povinnosti se nově nazývá „právní osobností“, způsobilost právně jednat „svéprávností“. Pro počaté, ale dosud nenarozené dítě (*nasciturus*) se nově presumuje, že se narodilo živé (§ 25); v případě úmrtí více osob v úzké časové souvislosti se zase výslovně stanovila domněnka, že zemřely současně (§ 27). Nově se zavádí možnost přiznání svéprávnosti před dosažením zletilosti (§ 37) či institut nezvěstnosti (§ 66nn.), přísněji je upraveno omezování svéprávnosti (§ 55nn.), kdy člověk mj. nemůže být svéprávnosti zcela zbaven, ale může mu být pouze omezena. Větší důraz je kladen také na ochranu osobnosti člověka (§ 81nn.), včetně ochrany lidského těla po smrti člověka (§ 113nn.).

Objekt právních vztahů a věc v právním smyslu. *OZ* (§ 118) rozlišoval věci (hmotné), práva a jiné majetkové hodnoty (a dále jako zvláštní kategorii byty a nebytové prostory), *NOZ* (§ 489nn.) naopak zavádí široké pojetí věci v právním smyslu (tedy včetně věcí nehmotných), čímž se prostřednictvím rakouské úpravy vrací až ke Gaiovu členění. Obdobně jako *ABGB*

však není v užívání širšího pojmu věci důsledný a tato problematika bude přinášet výkladové potíže. Zvíře není po vzoru zahraničních úprav nově považováno za věc (§ 494).

NOZ se vrací k tradiční zásadě *superficies solo cedit* a stavbu, která byla podle *OZ* považována za samostatnou nemovitou věc (§ 119 odst. 2 a 120 odst. 2), prohlašuje za součást pozemku (§ 506 a 3054nn.). Současně se také zavádí staronové právo stavby (§ 1240nn.). Situace, kdy jsou vlastníky pozemku a stavby odlišné osoby, je řešena vzájemným zákonným předkupním právem (§ 3056).

NOZ výslovně zakotvuje zásadu, že v pochybnostech sdílí příslušenství sdílí osud věci hlavní (§ 510 odst. 2), což podle dosavadní judikatury automaticky neplatilo a ve smlouvě musela být (alespoň obecně) projevena vůle prodat věc včetně příslušenství. Zatímco *OZ* (§ 121 odst. 1) vymezoval příslušenství subjektivně (určení vlastníka), *NOZ* (§ 510 odst. 1) naopak objektivně (hospodářské určení).

3.3 Rodinné právo

Tato oblast soukromého práva si zachovává nejvýraznější kontinuitu s dosavadní právní úpravou. Dříve bylo rodinné právo zakotveno v zákoně o rodině (*ZOR*) a manželské majetkové právo (resp. společné jmění manželů) v *OZ* v rámci věcných práv, *NOZ* úpravu sjednotil. Zavádí se také některé nové instituty inspirované zahraničními úpravami jako např. rodinný závod (§ 700nn.) či soukromoprávní ochrana proti domácímu násilí (§ 751nn.), dále se některé instituty, které naše právo znalo, obnovují jako např. švagrovství (§ 774) či osvojení zletilého (§ 846nn.). Některé změny také reagují na judikaturu, ať již Ústavního soudu, tak Evropského soudu pro lidská práva jako např. prodloužení lhůty pro popření otcovství (§ 785nn.). Většina změn je však spíše formulačního rázu.

3.4 Věcná práva

Z hlediska koncepčních změn se u věcných práv rozšiřuje jejich počet (nově se zavádí právo stavby, institut přídatného spoluvlastnictví a podrobná úprava správy cizího majetku, včetně svěřenského fondu) a mění se systematika jejich úpravy.

Držba a vydržení. V *NOZ* (§ 987nn.) dochází podle jeho tvůrců ke sjednocení držby věci a držby práva pod pojmem „držba práva“, která je ovšem dále rozdělena na „držbu vlastnického práva“ a „držbu jiných práv“ (§ 989 a 996–1002). Z hlediska širší koncepce věci v právním smyslu by však bylo logičtější sjednotit držbu nikoli pod pojmem „držba práva“, ale naopak pod pojmem „držba věci“, přičemž by bylo možné držet všechny věci, které jsou v právním obchodu.

Úprava držby je propracovanější – zatímco *OZ* (§ 130–131) rozlišoval pouze držbu oprávněnou a neoprávněnou (oprávněným držitelem byl ten, kdo byl „se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří“), což bylo vykládáno restriktivně a možnost vydržení byla velmi omezena, *NOZ* (§ 991–993) rozlišuje držbu řádnou (právní titul), poctivou (přesvědčivé důvody) a pravou (*nec vi, nec clam, nec precario*), a kromě vydržení řádného (§ 1089–1094) nově zavádí také mimořádné (§ 1095), ke kterému je nutná dvojnásobně dlouhá doba než by byla jinak zapotřebí, ale není nutné prokazovat řádnost držby.

Sousedská práva. Úprava je rozsáhlejší, mj. je precizováno právo nezbytné cesty (§ 1029nn.) a nově zakotveno právo přepadu (§ 1016), kdy přepadlé plody náleží vlastníku sousedního pozemku, nejde-li o veřejný statek.

Nabytí vlastnického práva. Podrobně jsou upraveny způsoby nabytí vlastnického práva. U původního (originárního) nabývání se nově řeší problematika nálezu věcí opuštěných, ztracených a skrytých, kdy se podle vzoru tradičních úprav více zohledňuje postavení nálezce (mj. se zavádí kategorie *res nullius* a možnost jejího přivlastnění). Specifická úprava se týká nálezu zvířat (§ 1058–1059).

U odvozeného (derivativního) nabývání se *NOZ* (§ 1099) odklání od nauky o titulu a modu (tj. dvoufázovosti převodu) a zavádí se konsenzuální způsob (u věci určené jednotlivě se vlastnické právo převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti). Také tato změna úzce souvisí s širší koncepcí věci. Nastává však poměrně nepřehledný stav, kde se bude podle okolností derivativně nabývat vlastnické právo k věci movité až devíti (sic!) různými způsoby (resp. okamžiky): na rozdíl od výše zmiňované obecné zásady (§ 1099) to může být odlišně u věci určené podle druhu (§ 1101), u věci zapsané ve veřejném seznamu (§ 1102), u cenného papíru (§ 1103), při prodeji zboží v obchodě (§ 2160 odst. 1), při samoobslužném prodeji (§ 2160 odst. 2), u příslušenství věci nemovité (§ 510 odst. 2), závodu (§ 2180) a v neposlední řadě to může být odlišné také podle dohody (§ 1099).

Nově se zavádí nabytí vlastnického práva od neoprávněného (§ 1109nn.), které dosud bylo v obecné podobě zakotveno pouze v obchodním zákoníku (§ 446).

Věcná břemena. *OZ* nerozlišoval různé kategorie věcných břemen, *NOZ* je dělí na služebnosti a reálná břemena. Nově se po vzoru švýcarského *ZGB* oslabuje tradiční zásada *nemini res sua servi* a zavádí se tzv. vlastníková služebnost (§ 1257 odst. 2).

Zástavní právo. Ve srovnání s dosavadní úpravou umožňuje *NOZ* sjednat tzv. propadnou zástavu (§ 1315), přičemž takové ujednání vyžaduje písemnou formu (§ 1359). Nově je

zakotven také přímý nárok zástavního věřitele na pojistné plnění, pokud byla zástava pojištěna (§ 1354).

3.5 Dědické právo

K největším změnám dochází v rámci velmi podrobné úpravy dědického práva – na jednu stranu se *NOZ* vrací k středoevropské právní konvenci, když posiluje zůstavitelovu pořizovací volnost a zavádí řadu tradičních institutů, na stranu druhou se jí vzdaluje, když snižuje středoevropský standard ochrany nepominutelných dědiců.

Právo na pozůstalost. Kromě tradičního institutu odmítnutí dědictví (§ 1485nn.) se dědic může svého dědického práva předem zřici smlouvou uzavřenou se zůstavitelem (§ 1484) nebo se v dědickém soudním řízení vzdát dědictví ve prospěch jiného dědice (§ 1490).

Delační důvody. Vedle zákona a závěti byla nově zakotvena dědická smlouva, která se stává nejsilnějším dědickým titulem (§ 1476 a 1582nn.). Dědickou smlouvou může zůstavitel pořídit nejvýše o $\frac{3}{4}$ svého majetku, vyžaduje se pro ni forma veřejné listiny.

U závěti byl zmírněn formální požadavek přesné datace (den, měsíc a rok) dříve stíhané neplatností, nově je nutná pouze v případě konkurence závětí nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení (§ 1494). Kromě dosavadní závěti holografní (bez svědků), alografní (dva svědkové) a závěti uzavřené ve formě notářského zápisu se nově upravují tzv. privilegované závěti neboli závěti s úlevami (§ 1542nn.). Mezi ně patří například ústní závěť pořízená v nebezpečí smrti před třemi svědky.

NOZ dále rozšiřuje okruh zákonných dědiců, resp. omezuje odúmrt' státu (nově o zůstavitelovy praprarodiče nebo bratrance a sestřenice).

Ustanovení dědice a dědické náhradnictví. Podle *OZ* (§ 478) nebylo možné podmínit poslední vůli (výjimkou byl příkaz ke kolaci), *NOZ* (§ 1551nn.) umožňuje ustanovit dědice pod podmínkou nebo omezit právo doložením času nebo připojit příkaz.

Institut náhradnictví (*substitutio*) *OZ* neupravoval (v praxi se užíval), *NOZ* naopak zakotvuje jak obecné náhradnictví (1507nn.), tak i svěřenské nástupnictví neboli fideikomisární substituci (§ 1512nn.).

Odkaz. Podle *OZ* bylo možné ustanovit dědice i ke konkrétní věci (§ 477), což je v *NOZ* řešeno institutem odkazu (§ 1477 a 1594nn.), kterým se zřizuje odkazovníku pohledávka vůči dědicům na vydání určité věci nebo na zřízení určitého práva (odkazovník není dědicem a mj. také neručí za dluhy zůstavitele). Ve srovnání s *ABGB* či vládním návrhem 1936/37 se zavádí

i tzv. falcidiánská kvarta, kdy odkazy mají být poměrně kráceny tak, aby dědicům zůstala z dědictví čistá čtvrtina (§ 1598).

Povinný díl a nepominutelní dědicové. Za nepominutelné dědice považuje *NOZ* (§ 1643) v návaznosti na starý *OZ* pouze potomky – výše povinného dílu nově činí u nezletilých $\frac{3}{4}$ a u zletilých $\frac{1}{4}$ jejich zákonného dílu (dosud to byl celý zákonný díl u nezletilého a $\frac{1}{2}$ u zletilého). *NOZ* sice upravuje po vzoru *ABGB* kolaci (*collatio*) neboli započtení darování na povinný díl a dědický podíl (§ 1658nn.), výrazně ji však omezil a zejména pak došlo k vypuštění institutu odvolání daru pro zkrácení povinného dílu (*querella inofficiosae donationis*), který však je nezbytným doplňkem úpravy kolace a podmínkou *sine qua non* účinné ochrany nepominutelných dědiců.

Odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele. Podle *OZ* se odpovídalo pouze do výše nabytého dědictví (§ 470), *NOZ* (§ 1701nn.) se vrací (z důvodu ochrany věřitelů) k institutu výhrady soupisu (*beneficium inventarii*). Za dluhy se tak nově odpovídá v plné výši, pokud dědic neuplatní výhradu soupisu. Pokud však vědomě nějaký majetek zatají, tak se „dobrodiní“ soupisu ruší a odpovídá se neomezeně. Zatímco však podle *ABGB* k omezenému ručení všech dědiců stačilo, aby byl soupis sestaven z jakéhokoli důvodu, třeba jen z podnětu jednoho z dědiců (§ 807), podle *NOZ* odpovídá do výše dědictví pouze ten, kdo se přihlásil s výhradou inventáře (§ 1705).

III. Průvodce základními prameny a literaturou občanského práva

Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník navazuje na česko-rakouskou tradici a zejména na vládní návrh občanského zákoníku z roku 1936/37, tak se opět více využívá meziválečná literatura. V nejnovějších komentářích se také pravidelně odkazuje na meziválečné učebnice včetně těch romanistických, u dědického práva takřka výlučně.

/Řada z nich vyšla v rámci edice „Klasická právnícká díla“ nakladatelství Wolters Kluwer ČR, ed. J. Spáčil. Blíže: Tradice v novém. K pětiletému výročí edice Klasická právnícká díla. *Bulletin advokacie online*, 13. 1. 2014; dostupné z: [http://www.bulletin-advokacie.cz/tradice-v-novem.-k-petiletemu-vyroci-edice-klasicka-pravnicka-dila./](http://www.bulletin-advokacie.cz/tradice-v-novem.-k-petiletemu-vyroci-edice-klasicka-pravnicka-dila/)

A) Prameny (zákony, osnovy, důvodové zprávy a jiné publikované prameny)

1) Elektronické zdroje:

THE LATIN LIBRARY (dostupné z: <http://www.thelatinlibrary.com>).

/Právní i neprávní latinské texty./

The Roman Law Library (dostupné z: <http://droitromain.upmf-grenoble.fr>).

/Kromě klasických edicí také anglické překlady, mj. také *Corpus Iuris Civilis*./

ALEX. Historische Rechts- und Gesetzestexte Online (dostupné z: <http://alex.onb.ac.at>).

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Dokumenty českého a slovenského parlamentu (dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/index.htm>).

2) Římské právo:

Corpus Iuris Civilis. Digesta. Tomus I. Edd. P. Blaho, J. Vaňková. Bratislava: Eurokodex, 2008.

Iustiniani Institutiones = Justiniánské Instituce. Edd. P. Blaho, M. Skřejpek. Praha: Karolinum, 2010.

GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Ed. J. Kincl. Plzeň: A. Čeněk, 2007.

SKŘEJPEK, Michal. Prameny římského práva = Fontes iuris romani. Praha: LexisNexis CZ, 2004.

SOMMER, Otakar. Texty ke studiu soukromého práva římského. Praha: nákl. vl., 1932.

3) Vznik Všeobecného občanského zákoníku (ABGB) v letech 1753 až 1811:

ABGB se připravoval od roku 1753, vznikla řada osnov (*Codex Theresianus, Hortenova osnova, Martiniho osnova...*). V komentáři ROUČEK/SEDLÁČEK vždy u každého paragrafu odkaz na odpovídající ustanovení starších návrhů, které byly

přetištěny v práci: HARRAS-HARRASOWSKY, Philipp von (ed.). *Der Codex Theresianus und seine Umarbeitungen*. Bd. I–V. Wien: C. Gerold's Sohn, 1883–1886 (dostupné z: <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/Fontes.htm>).

/Harrasowského edice zahrnuje obsahy a srovnávací tabulky./

Poradní protokoly: OFNER, Julius (ed.). *Der Ur-Entwurf und die Berathungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*. Bd. I–II. Wien: A. Hölder, 1889 (dostupné z: <http://gdz.sub.uni-goettingen.de/gdz>).

/Ofnerova edice obsahuje tzv. *Ur-Entwurf*, *I. Entwurf* a *Revisions-* (u. *Superr.-*) *Entwurf*, v závěru doplněné o srovnávací tabulku ustanovení jednotlivých návrhů./

4) **Meziválečná rekodifikace:**

a) Návrhy subkomitétů a Osnova OZ z roku 1931:

KRČMÁŘ, Jan (ed.). *Všeobecná část občanského zákoníka a právo obligační [všeobecná část, darování, smlouva schovací, půjčka, zápůjčka a zmocnění]: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Č.* 3. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924; SVOBODA, Emil (ed.). *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924; STIEBER, Miloslav (ed.). *Věcné právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924; KAFKA, Brno A (ed.). *Právo rodinné: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924; WEISS, Egon (ed.). *Obligační právo (smlouva směnná, smlouva kupní, nájem a pacht, smlouvy pracovní, společenství statků, smlouvy odvážné) a náhrada škody: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924.

Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl I. Text zákona. Díl II. Důvodová zpráva. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931.

/Návrhy přetištěny v: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (edd.). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*.

Ostrava: Key Publishing, 2012 (+CD-ROM)./

b) Vládní návrh OZ z roku 1936/37 (+důvodová zpráva):

Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Praha: NS ČSR, 1937 (dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_55.htm, dále též http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_71.htm).

/Poslanecký tisk je stránkovaný, senátní tisk je však přehlednější./

c) Návrh OZ z roku 1938/46:

Jedná se o návrh z roku 1936/37 ve znění změn projednaných subkomitétu zřízeném ústavněprávními výbory obou sněmoven (září 1937 až červenec 1938). Ministerstvo spravedlnosti je zpracovalo a po válce takto modifikovaný návrh vydalo (formou litografie) jako *Zákon o všeobecném právu soukromém (Občanský zákoník)* pro další odborné posouzení.

Návrh ve slovenském znění včetně připomínek slovenských komisí: LUBY, Štefan (ed.). *Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo*. Bratislava: Právnická jednota, 1947. Prof. Luby ho zveřejňoval na pokračování také v *Právnom obzore* v letech 1947–48 (ukončeno u § 1245).

/Nový občanský zákoník nevycházel z tohoto posledního meziválečného návrhu, ale z vládního návrhu z roku 1936/37. Změny provedené v roce 1938 tak představují první „kritiku“ návrhu 1936/37 a tím nepřímo i *NOZ*./

5) **Občanské zákoníky 1950 a 1964:**

Důležitým zdrojem poznání jsou důvodové zprávy: PARMA, Miloš (ed.). *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951², a „autorské“ komentáře: KRATOCHVÍL, Zdeněk a kol. *Nové občanské právo*. Praha: Orbis, 1964.

6) **Občanské zákoník 2012:**

Kromě platného znění občanského zákoníku, důvodové zprávy a doprovodných předpisů jsou na stránkách Ministerstva spravedlnosti zveřejněny také prameny ke genezi rekodifikace: věcný záměr (2000), pět verzí občanského zákoníku (2005, 2007, 2009, leden a duben 2011) a návrhy důvodové zprávy (dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>).

/Řada otázek prošla při rekodifikaci složitým vývojem, takže je vhodné jednotlivé verze srovnat./

Ke sledování aktuálních legislativních procesů slouží webová aplikace *ANNA*sys (<http://www.annasys.cz>).

7) **Zahraniční úpravy:**

ABGB: aktuální znění:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

plus vybraná judikatura:

[https://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\).html](https://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB).html)

původní znění: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=jgs&datum=10120003&seite=00000275>

ALR: *původní znění:* <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/Fontes.htm>

BGB: *aktuální znění:* <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>

plus vybraná judikatura: <http://dejure.org/gesetze/BGB>

starší znění: <http://lexetius.com/BGB/Titelei>

původní znění: <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/Fontes.htm>

anglické znění (k 1. 10. 2013): http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/index.html

CC: *aktuální i starší znění:*

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20151222>

německé znění (původní): <http://dlib->

[pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/books/%22119420%22](http://mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/books/%22119420%22)

KC: *aktuální znění:* <http://kodeks-cywilny.org/>

ZGB a ZGB-OR: *aktuální i starší znění (oficiální jazyky i anglické znění):*

<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html>

<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19110009/index.html#a1>

/Pokud jsou ustanovení zákoníků ve znění novel, tak to je výslovně uvedeno./

B) Literatura:

1) Bibliografické databáze:

Bibliografie dějin Českých zemí. Historický ústav AV ČR (dostupné z: <http://biblio.hiu.cas.cz>).

Bibliografie vybraných právnických časopisů a sborníků 1918–1989. Edd. J. Tauchen a J. Kazda (dostupné z: <http://is.muni.cz/do/law/kat/kdsp/bibliografie/index.html>).

Česká národní bibliografie (CNB) a další databáze Národní knihovny ČR (dostupné z: <http://www.nkp.cz/katalogy-a-db>).

2) Digitální knihovny:

ANNO. AustriaN Newspapers Online (dostupné z: <http://anno.onb.ac.at>).

Kramerius. Digitální knihovny (dostupné z: kramerius.mzk.cz, kramerius.nkp.cz, kramerius.lib.cas.cz, kramerius.vse.cz), např. v digitální knihovně Akademie věd ČR časopis *Právník* z let 1861–1903.

Digitale Bibliothek. Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte (<http://dlib-pr.mpier.mpg.de>); ULB Sachsen-Anhalt (dostupné z: <http://digital.bibliothek.uni-halle.de>).

Internet archive (dostupné z: <https://archive.org/web>), z periodik např. *Sborník věd právních a státních z let 1901–1921*.

Dědictví v Evropě. Dědické právo v 22, resp. 28 evropských zemích (dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/>, https://e-justice.europa.eu/content_successions-166-cs.do).

3) **Vybraná literatura k obecné části a absolutním majetkovým právům:**

a) *Učebnice, syntézy, monografie:*

ARNDTS, Carl Ludwig. *Učební kniha Pandekt*. I–III. Ed. J. Spáčil. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 (podle: Právnická Jednota, 1886, dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/>).

/Přehledný text doplněný odkazy na prameny a literární polemiky, šlo o překlad 10. vyd., J. G. Cotta, 1879./

BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. Přel. J. Vážný. 9. vyd. Brno: Čsl. akad. spolek „Právnick“, 1932.

/Řada netradičních názorů a inspirativních postřehů, navazuje na autorovy odborné práce, polemiky v poznámkách pod čarou, zvl. v dědickém právu také přesahy do platného práva./

DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGCHAMPS de BÉRIER, Franciszek, DOSTALÍK, Petr. *Právo římské. Základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013 (polské vydání: 2009).

/Historicko-komparativní přístup s východiskem v římském právu./

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Sv. 1. Praha: Linde, 2008.

/Historicko-komparativní přístup, zázemí pro přípravu NOZ./

HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Edd. O. Sommer, J. Vážný. 6. vyd. Bratislava: PF UK, 1927 (dostupné z: <http://kramerius.mzk.cz/>).

/Základní domácí romanistická práce, navazuje na autorovy *Instituce římského práva*, 1. vyd. 1886–1888, od 3. vyd. 1903 jako *Dějiny a systém...*, 7. vyd. 1929, nejrozsáhlejší 4. vydání z roku 1910, 1243 s./

- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. I–V. Ed. J. Spáčil. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 (podle: Díl I. Výklady úvodní a část všeobecná, 4. dopl. vyd. 1946; Díl II. Práva věcná, 3. dopl. vyd., 1946; Díl V. Právo dědické, 3. dopl. vyd., 1937).
/Navazuje na litografické a později tištěné přednášky; sám autor si nejvíce cenil prvních dvou dílů; 3. a 4. vyd. doplnil nejnovějším zákonodárstvím a judikaturou B. Andres./
- MAYR, Robert. *Soustava občanského práva*. I–V. Brno: Barvič & Novotný, 1922–1927 (Kniha prvá: nauky obecné, ed. R. Dominik, 1922, 2. vyd. 1929; Kniha druhá: práva věcná, ed. M. Fišer a A. Chytil, 1924; Kniha pátá: právo dědické, ed. J. Sedláček, 1927).
/Romanistické východisko; jednalo se o překlad z německého originálu doplněný brněnskými autory./
- RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Ed. J. Spáčil. Praha: Aspi, 2008 (podle: ed. H. Šikl, nákladem J. Otty, 1890; ed. V. Kasanda, 7. vyd., Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922).
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. I–VI. Praha: V. Linhart, 1935–1937 (reprint: Codex Bohemia, 1998 a Wolters Kluwer ČR, 2014).
/Komentář obsahuje reprezentativní soupis literatury: I. 1935, s. 16–26./
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Ed. J. Spáčil. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 (podle: Čsl. akad. spolek „Právnick“, 1931).
/Neoriginálnější domácí zpracování obecné části, autor byl příslušníkem brněnské normativní školy./
- SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. I–II. Ed. J. Spáčil. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011 (podle: 2. nezm. vyd., Spolek čsl. právníků „Všehrd“, 1946).
/Přehledná, stručná, zohledňuje také platné právo: 1. vyd. I. 1933, II. 1935./
- SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005.
/Nejlepší moderní práce k věcným právům, autor je soudcem Nejvyššího soudu./
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Část 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 (podle: Bursík & Kohout, 1905).

/Historicko-komparativní přístup, úvodní část o principech dědického práva./

TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Ed. J. Spáčil. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 (podle: 3. dopl. vyd., Spolek čsl. právníků „Všehrd“, 1925).

/Nejzdařilejší domácí zpracování obecné části, 1. vyd. 1910, 3. vyd. z roku 1925 připravil po Tilschově smrti jeho nejbližší žák E. Svoboda./

b) Přehledové (komparativní) časopisecké studie k meziválečné rekodifikaci:

VÁŽNÝ, Jan. Římské právní ideje v občanském zákoníku a v osnově. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1933, roč. 16, s. 171–186.

VOSLAŘ, Josef. Dědické právo v osnově občanského zákona. *Časopis pro právní a státní vědu*, 1938, roč. 21, s. 347–370.

C) Poznámky ke překladům pramenům ve zvláštní části

Pokud není uvedeno něco jiného, pak je překlad

Institucí převzat z: Iustiniani Institutiones = Justiniánské Instituce. Edd. P. Blaho, M. Skřejpek. Praha: Karolinum, 2010;

ABGB převzat z: Obecný zákoník občanský a souvislé zákony. Edd. V. Veselý, J.

Kavalír, M. Pivoňková. Praha: V. Linhart, 1947;

Pokud je překlad ustanovení označen symbolem *, má volnější charakter.

IV. Poznámky ke komparativní metodě¹¹

Základní pracovní metodou v rámci seminářů bude komparace, tedy srovnávání, a to převážně komparace historická, kdy se porovnává právní úprava z různých časových období či znění, a rovněž geografická komparace zaměřená na srovnávání právní úpravy v různých zemích.

Obvykle se srovnávací metoda používá jako pomocný prostředek pro zákonodárce, jako výkladový instrument, jako metodu v rámci výuky práva či jako nástroj ke sjednocování a přibližování práva.¹²

Řada právníků provádí mnohé dílčí metody právní komparace podvědomě a automaticky. K hlubšímu poznání však lze dojít teprve tehdy, staneme-li se plně vědomí svých cílů (proč a co poznáváme) a způsobů poznávání (metod).

Komparace, srovnávání, je racionální činností, při které se ovšem neobejdeme bez právního citu a intuice. Cílem je poznání. Prostředkem k poznání jsou právní texty (právní předpisy), judikatury, literatura atd. a rovněž metoda.

Chceme-li něco poznat, musíme se nejdříve zaměřit na to, co chceme poznat, tedy vymežit si předmět zkoumání. Naše poznání pak vychází ze srovnání něčeho s něčím, tak že zjistíme shodu nebo odlišnosti v některých aspektech.

Na začátku každého právního srovnávání je stanovení pracovní hypotézy. V právní komparatistice se hovoří o tom, že určíme nejprve tzv. *comparatum*, tedy to, co budeme srovnávat; dále pak *comparandum*, tedy to srovnávané vůči *comparatum*. Oba prvky komparace jsou ve vzájemné relaci.

Východiskem pro stanovení *comparanda* je jeho předpokládaná srovnatelnost, tedy určitá minimální míra podobnosti, nebo naopak určitá míra různosti. Právě stanovení *comparanda* vyžaduje intuici. Není totiž samozřejmé, že relace je odpovídající a zpočátku to tušíme a předpokládáme. Historická komparace v rámci jednoho právního řádu je specifická v tom, že již porozumění aktuální právní úpravě je podmíněno historickou znalostí dřívější právní úpravy jako projev dynamiky v právu a působí na předporozumění.

¹¹ Dále vycházíme z: ADAMS, Morice, BOMHOFF, Jacco. *Practice and theory in comparative law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014; ŠTEFANOVIČ, Milan. *Všeobecná porovnávací právoveda*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1992; KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996; RAINER, Michael J. *Europäisches Privatrecht. Die Rechtsvergleichung*. Frankfurt a. M.: P. Lang: 2007²; ZWEIGERT, Konrad, KÖTZ, Hein. *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen: Mohr, 1996³.

¹² K funkcím a cílům právní komparatistiky srov. ZWEIGERT, KÖTZ. *Einführung in die Rechtsvergleichung*, s. 12–31.

Na význam správné volby srovnávaných právních institutů upozornili především Zweigert a Kötz, když předpokládají určitou *funktionalitu*¹³. Uvádějí, že nemá smysl srovnávat nesrovnatelné a srovnatelné je v právu jen to, co má stejnou úlohu a plní stejnou funkci. Na první pohled to zní velmi samozřejmě, avšak poznání obsahuje mnoho implikací spočívajících na komparatistické zkušenosti. Východisko každé právně-srovnávací práce musí být formulované svobodně od systémových pojmů vlastního právního řádu.

Výsledek užití komparativní metody může být znehodnocen nevědomým nahlížením na *comparatum* z pohledu přes nasazené brýle *comparanda* nebo jako výraz nesvobodně vymezeného východiska.

Uvedení autoři rovněž doporučují jako „negativní stránku“ principu funkcionality nezbytnost osvobodit se při právním srovnávání od vlastních právně-dogmatických předsudků. A jako „pozitivní stránku“ principu funkcionality vymezují otázku, do jakých oblastí cizího práva musí člověk proniknout, aby našel to odpovídající vlastnímu řešení problému.

Abychom s oběma prvky komparace, s *comparatem* a *comparandem* mohli dále přesně pracovat, potřebujete rovněž určit třetí sjednocující prvek komparace, a to tzv. *tertium comparationis* jako společný obecnější prvek pro *comparatum* a *comparandum*. Je to zastřešující pojem, kterým si zpětně ověřujete správnost zvoleného *comparanda* vůči *comparatu*. Jinými slovy *tertium comparationis* pomáhá průběžně ověřovat hypotézu stanovenou *comparatem* a *comparandem*, tedy jejich odpovídající vzájemnost. Již v prvním kroku totiž může být chyba, podobně v druhém kroku (stanovení *tertium comparationis*). *Tertium comparationis* je obecnější pojem, který zahrnuje jak *comparatum*, tak *comparandum*. Například v případě vydržení by jím mohl být způsob nabytí vlastnictví.

Ověřování přesného stanovení všech tří prvků u komparace je nezbytné a průběžně se zpětně vyhodnocuje. Na první pohled se jeví velice samozřejmé, že je vůči nějakému *comparatu* stanoveno nějaké *comparandum*, ale při bližším zkoumání to samozřejmé vůbec není. Zejména při geografické komparaci nemáte plnou jistotu, že například *vlastnictví* bude odpovídat německému *Eigentum* apod. Až teprve právní analýzou obou právních institutů na jedné i druhé straně můžete dospět k tomu, že je to správně. A *tertium comparationis* pomůže této kontrole a eventuálnímu upřesnění *comparanda*, protože po analýze obou prvků teprve ověřujeme, zda skutečně nevybočují z *tertium comparationis*. Naopak někdy můžeme zjistit, že *tertium comparationis* je velmi obecné, pak neplní právě tuto funkci korekce. Příliš konkrétní

¹³ ZWEIGERT, KÖTZ. *Einführung in die Rechtsvergleichung*, s. 32–35.

tertium comparationis nás zase nevede k hlubší analýze *comparata* a *comparanda*, jelikož se pak nezabýváme obecnějšími definičními znaky právního institutu.¹⁴

Při srovnávání provádíme právní analýzu institutu na jedné a na druhé straně, a to za použití výkladových metod. Je vhodné si dopředu, nebo nejpozději souběžně s prováděnou analýzou, stanovit kritéria zkoumání, která předpokládáme z předběžné znalosti právního institutu, nebo je teprve analýzou získáváme, doplňujeme a upřesňujeme.

Jestliže se například věnujeme vydržení, zaměříme analýzu podle kritérií např. na pojmy jako je držba, kdo může být držitel (subjekt), co znamená poctivý držitel, vlastnické právo, jaká doba je nutná, následky vydržení (rozsah a obsah práv či další podmínky a okolnosti), výjimky z poctivosti, výjimky z nabytí, pravost držby, právní důvody držby pro nabytí vlastnického práva, následky pro dědice, co lze vydržet (předmět), běh vydržecí doby atd.

Právní analýzou podle předem stanovených kritérií dospějeme k tomu, že se zkoumaná problematika doslova rozvětňuje na další dílčí pojmy a právní instituty, které také budeme jednotlivě srovnávat.¹⁵ V průběhu analýzy pracujeme rovněž s dalšími pomocnými metodami, jako je dedukce (odvozování z obecně platného závěru), indukce (vyvození úsudku - obecnějšího a „koncentrovaného“ závěru z jednotlivého a dílčího) a syntéza (shrnutí), abstrakce (zobecnění podstatné vlastnosti po odloučení odlišností a zvláštností) a konkretizace.

Po vyhotovení rozvětvené právní analýzy dochází teprve k aplikaci komparativní metody v užším smyslu, kdy srovnáváme jednotlivé dílčí závěry. Samotné srovnávání je založeno na racionálním úsudku o shodě nebo odlišnosti určitých znaků, které jsme zkoumali. Jinými slovy při srovnávání hledáme a nacházíme vždy určitou míru podobnosti v mezním intervalu „shoda až opak“.

Snad jen pro doplnění lze zmínit, že komparace jako taková byla v právu vyvinuta jako prostředek k nalezení jednotného (nebo spíše jediného) práva.¹⁶ Velmi dobře to zachycuje výraz „analogie“, podobnost, kterou zjišťujeme pomocí srovnávání. Kořenem slova „analogie“ je „log“, tedy „logos“, vykládaný jako zákon, řád (myšlen často absolutní),

¹⁴ Například u kupní smlouvy jako *comparata* bychom se měli v rámci právní analýzy zabývat i tím, co je právní jednání, jak je definováno vlastnictví. *Tertium comparationis* by tedy mělo být ideálně převod vlastnictví. Když by bylo obecnější nebo konkrétnější, nemuseli bychom důsledně právní analýzu a definiční pojmy bychom neřešili – zůstalo by zde jen u vymezení kupní smlouvy.

¹⁵ Velmi praktické pak je zaznamenávat výsledky každé dílčí právní analýzy do tabulek, aby bylo možné je přehledně shrnout.

¹⁶ KNAPP. *Velké právní systémy*, s. 50 a 209 a 210.

původní slovo. Někdy se hovoří dokonce o tzv. synkritické metodě myšlení¹⁷, na základě které se závěry vyvozují analogicky z poznání onoho universálního logosu, neboli absolutní a společné podstaty a konstanty. V právu je prostor pro užití této metody především, vycházíme-li z přirozenoprávního pojetí.

Zjištěním odchylek, různosti, míry podobnosti a shody teprve získáváme dílčí závěry srovnávání. A s těmi je zapotřebí ještě pracovat a vyhodnotit je ve svém celku. To je také zjištění, kterým zpětně ověřujeme hypotézu, zda *comparatum* a *comparandum* byla vskutku srovnatelná.

S celkovým závěrem srovnání nakonec pracujeme ještě z hlediska účelu zjištěných závěrů, to znamená, k čemu zjištění slouží, jak může napomoci dalšímu výkladu práva, aplikaci práva, nebo zda lze učinit doporučení legislativě *de lege ferenda*.

Z uvedeného je možné pochopit, že řádným provedením komparace se dostáváme do hlubší analýzy právních institutů a pojmů vůbec a odhalujeme další souvislosti i otázky. Teze a výchozí hypotézy se najednou rozvrství do „pavoukovitého obrazce“. To s sebou přináší četné dílčí závěry, které nakonec musíme v určitém místě vymezit a „utnout“ další řetězce témat, aby byl vyřčen kompletní závěr jako výsledek užití komparativní metody.

Vrstvení témat a hledisek je v komparatistice typické. Proto je ideální multidisciplinární pojetí srovnávací metody a vytváření mezioborových pracovních týmů. Historická právní komparace je toho příkladem.

¹⁷ Metoda založená na přirovnání a harmonii v paralelách. Typické u Jana Amose Komenského, zejména v jeho všenápravném díle. Bodem, z něhož vše vyvozoval jako v podobenstvích, byl Bůh jako absolutní konstanta, universální logos. Podobně jsou vytvářena rovněž biblická podobenství, kdy jsou obraznou řečí vykreslovány ideje a přibližovány široké mase. Srov. PALOUŠ, Radim. *Komenského harmonie a synkrize*. In *Idea harmonie v díle Jana Amose Komenského*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014, s. 31–46.

B. Část zvláštní

I. Absolutní majetková práva – zásady a instituty

I.1 V návaznosti na římskoprávní tradici rozlišuje civilistická teorie absolutní a relativní majetková práva: první působí *erga omnes* (vůči všem), druhé *inter partes* (mezi stranami), přičemž v novém občanském zákoníku se to odráží dokonce i v jeho systematice.

V římském právu byla jejich rozdílnost zásadní, v dalším vývoji však došlo k vzájemnému sblížení. Tento trend by byl dobře patrný při srovnání věcných a obligačních užívacích práv, konkrétně osobní služebnosti a nájmu, v římském, česko-rakouském a současném právu.

Rozlišování absolutních a relativních, resp. věcných a obligačních práv bylo oprávněně kritizováno (zejména tzv. normativní školou), svůj propedeutický význam si však udrželo a bylo ho využito i v této učební pomůcce.

I.2 K historicko-srovnávacímu rozboru jsme vybraly čtyři zásady a jim odpovídající instituty: z věcného práva zásady *akcesní (superficiální)* a *translační*, z dědického práva zásadu *pořizovací volnosti* a *univerzální sukcese*.

V klasickém římském právu se všechny výše uvedené zásady uplatňovaly velmi důsledně (zejména *superficiální* a *translační*), až v dalším právním vývoji se prosadily některé jejich modifikace (zmírnění).

Zásady věcného práva odpovídají dvěma základním způsobům nabývání vlastnictví: a) původnímu (originárnímu) zásada *akcesní (superficiální)* neboli „přírůstek sleduje osud věci hlavní“, a b) odvozenému (derivativnímu) zásada *translační* neboli „nikdo nemůže převést víc práv než sám má“.

Originárně nabýváme na základě přímého vztahu k věci, derivativně na základě právního vztahu s původním vlastníkem. Derivativní i originární nabývání je modifikováno ochranou dobré víry (zvl. u tzv. nabytí od neoprávněného).

Zásady dědického práva se týkají nastupnictví na místo zůstavitele: výběru nástupce-dědice zásada *pořizovací volnosti*, přechodu práv a povinností zásada *univerzální sukcese*. Jejich původ bývá spatřován v nastoupení do suverénní moci *patris familias*.

Pořizovací volnost je zmírněna ochranou nepominutelných dědiců (povinný díl), univerzální sukcese zase ochranou věřitelů (odloučení pozůstalosti) i dědiců (výhrada soupisu).

C. Část bibliografická

Vybraná literatura k vývoji soukromého práva

/se zaměřením na dějiny kodifikace, obecnou část a absolutní majetková práva/

1) Elektronické zdroje, digitální knihovny:

ALEX. Historische Rechts- und Gesetzestexte Online (dostupné z: <http://alex.onb.ac.at>);

ANNO. AustriaN Newspapers Online (dostupné z: <http://anno.onb.ac.at>);

Bibliografie vybraných právnických časopisů a sborníků 1918–1989. Edd. J. Tauchen a J. Kazda (dostupné z: <http://is.muni.cz/do/law/kat/kdsp/bibliografie/index.html>);

Kramerius. Digitální knihovny (dostupné z: kramerius.mzk.cz, kramerius.nkp.cz, kramerius.lib.cas.cz, kramerius.vse.cz);

Digitale Bibliothek. Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte (<http://dlib-pr.mpier.mpg.de>); ULB Sachsen-Anhalt (dostupné z: <http://digital.bibliothek.uni-halle.de>);

Internet archive (dostupné z: <https://archive.org/web>);

THE LATIN LIBRARY (dostupné z: <http://www.thelatinlibrary.com>);

The Roman Law Library (dostupné z: <http://droitromain.upmf-grenoble.fr>);

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Dokumenty českého a slovenského parlamentu (dostupné z: www.psp.cz/eknih);

odkazy na další zdroje (dostupné mj. z: <http://www.rechtshistorie.nl/en/digital-collections>).

2) Edice soukromoprávních předpisů:

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (edd.). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012 (+CD-ROM).

ŠEŠINA, Martin, BÍLEK, Petr (edd.). *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H. Beck, 2001.

3) Komentáře:

a) **české:** ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Díl 1–2. Praha: Panorama, 1987; ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Sv. 1–2. Praha: Linde, 2008; ELIÁŠ, Karel, PSUTKA, Jindřich. *Věcná břemena: § 151n – § 151r občanského zákoníku: podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury a komentáře k právní úpravě této problematiky v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)* Praha: Linde, 2012; KABELKOVÁ, Eva. *Věcná břemena v novém občanském zákoníku: komentář § 1257–1308*. Praha: C. H. Beck, 2013; KRÁLÍK, Michal. *Podílové spoluvlastnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011; týž. *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku: uplatňování nároků a rozhodování o nich: procesní a hmotněprávní*

souvislosti. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014; KRATOCHVÍL, Zdeněk a kol. *Nové občanské právo*. Praha: Orbis, 1964; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl I–VI. Praha: V. Linhart, 1935–1937 (reprint: 1998, 2014); SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo. Komentář k §§ 353–446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. Praha: V. Linhart, 1935 (reprint: 2012).

b) rakouské: ZEILLER, Franz Edler von. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie*. Bd. I–IV. Wien: Geistinger, 1811–1813 (dostupné z: <http://www.uni-salzburg.at/index.php?id=41747&newsid=31&s=1>); PFAFF, Leopold, HOFMANN, Franz. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*. Bd. I–II. Wien: Manz, 1877–1887 (dostupné z: <http://www.uni-salzburg.at/index.php?id=29049>); tíž. *Excursus über österreichisches allgemeines bürgerliches Recht*. Bd. I–II. Wien: Manz, 1877–1889; dále zvl. KLANG-Kommentar (vychází již třetí řada), RUMMEL, TADES, SCHWIMANN/KODEK aj.

c) historicko-komparativní: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. Sv. 1–2. Praha: Linde, 2008; SCHMOECKEL, Mathias, RÜCKERT, Joachim, ZIMMERMANN, Reinhard (edd.). *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Bd. I–III. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, 2007 a 2013.

4) Praktika/učebnice/syntézy/encyklopedie:

a) civilistické, romanistické a komparativní: ADAMS, Morice, BOMHOFF, Jacco. *Practice and theory in comparative law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014; ARNDTS, Carl Ludwig. *Učební kniha Pandekt*. Díl I–III. Praha: Právnická Jednota, 1886 (reprint: 2010, dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=22276>); BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva: (ve třech fázích jeho vývoje)*. Praha: Academia, 1995²; týž. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994²; týž. *Škola právního myšlení*. Praha: Karolinum, 1993; BUBELOVÁ, Kamila, DOSTALÍK, Petr. *Praktikum z římského práva*. Praha: Leges, 2013²; DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGCHAMPS de BÉRIER, Franciszek, DOSTALÍK, Petr. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013 (polské vydání: 2009); DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013; FIALA, Josef, KINDL, Milan. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: A. Čeněk, 2009²; GSCHNITZER, Franz. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Wien; New York: Springer, 1992²; HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: A. Čeněk, 2014²; KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1997²; KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996; KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva*. Sv. I–III. Praha: Orbis, 1955²; KNAPP, Viktor, PLANK, Karol a kol. *Učebnice československého občanského práva*. Sv. I–II. Praha: Orbis, 1965; KNAPP, Viktor, LUBY, Štefan a kol. *Československé občanské právo*. Sv. I–II. Praha:

Orbis, 1974²; HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Praha: J. Otto, 1910⁴; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Sv. I–V. Praha: Sborník věd právních a státních, 1929–1947 (I. Výklady úvodní a část všeobecná, 1929, 1946⁴; II. Práva věcná, 1930, 1946³; III. Právo obligační, 1929, 1947⁴; IV. Právo rodinné, 1930, 1936³; V. Právo dědické, 1930, 1937³; reprint 2014); LAVICKÝ, Petr, HURDÍK, Jan a kol. *Private law reform*. Brno: MU, 2014; LUBY, Štefan. *Slovenské všeobecné súkromné právo. I. Úvodná časť, všeobecná časť, osobnostné právo*. Bratislava: s.n., 1941; týž. *Základy všeobecného súkromného práva*. Šamorín: Heuréka, 2002³; MAYR, Robert. *Soustava občanského práva*. Brno: Barvič & Novotný, 1922–1927 (Kniha prvá: nauky obecné, 1922, 1929²; Kniha druhá: práva věcná, 1924; Kniha třetí: právo obligační, 1928; Kniha čtvrtá: právo rodinné, 1926; Kniha pátá: právo dědické, 1927); RAINER, Michael J. *Europäisches Privatrecht. Die Rechtsvergleichung*. Frankfurt a. M.: P. Lang: 2007²; SAVIGNY, Friedrich Carl von. *System des heutigen römischen Rechts*. Bd. I–VIII. Berlin: Veit und Comp., 1840–1849 (dostupné z: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10565865.html>); SEDLÁČEK, Jaromír. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Brno: Čsl. akad. spolek „Právnick“, 1931 (reprint: 2012); SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: A. Čeněk, 2011; SKŘEJPEK, Michal, FALADA, David a KUKLÍK, Jan. *Exegésis: výklad právních textů*. Plzeň: A. Čeněk, 2014³; SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. I. Obecné nauky. II. Právo majetkové*. Praha: Spolek čsl. právníků „Všehrd“, 1946² (reprint: 2011); týž. *Prameny soukromého práva římského*. Praha: nákl. vl., 1932²; týž. *Texty ke studiu soukromého práva římského*. Praha: nákl. vl., 1932; ŠTEFANOVIČ, Milan. *Všeobecná porovnávacía právoveda*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1992; ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: ASPI, 2009⁵; TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Ed. E. Svoboda. Praha: Spolek čsl. právníků „Všehrd“, 1925³ (reprint: 2012); UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts I*. 5. Aufl. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1892 (dostupné z: <http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/>); VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského*. I–II. Praha: nákl. vl., 1923; ZWEIGERT, Konrad, KÖTZ, Hein. *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen: Mohr, 1996³;

b) právněhistorické: ADAMOVÁ, Karolina. *Dějiny soukromého práva ve střední Evropě. Stručný nástin*. Praha: C. H. Beck, 2001; BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003; COING, H. *Europäisches Privatrecht. I. Älteres gemeines Recht (1500–1800). II. 19. Jahrhundert (1800–1914)*. München: C. H. Beck, 1985 a 1989; COING, H. (ed.). *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte*. Bd. I–III. München: C. H. Beck, 1973–1988; FLOBMANN, Ursula. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. Wien; New York: Springer, 2008⁶; HAMZA, Gábor. *Die Entwicklung des Privatrechts auf römischrechtlicher Grundlage unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsentwicklung in Deutschland, Österreich, der Schweiz und Ungarn*. Budapest: Andrassy Universität, 2002; týž. *Wege der Entwicklung des Privatrechts in Europa. Römischrechtliche Grundlagen der Privatrechtsentwicklung in den deutschsprachigen Ländern und ihre Ausstrahlung auf Mittel- und Osteuropa*. Passau: Schenk, 2007; týž. *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die*

römischrechtliche Tradition. Budapest: Eötvös University Verlag, 2009; HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1998; JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. Plzeň: A. Čeněk, 2010³; KADLECOVÁ, Marta, SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004; KOCHER, Gernot, STEPPAN, Markus. *Grundzüge der Privatrechtsentwicklung und der Geschichte der Rechtswissenschaft in Österreich*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 1997²; Kol. aut. *Kodifikace – mezníky právních dějin*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 1994; KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945–1989*. Praha: Auditorium, 2011; LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura Edition 2002²; MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010⁴; RAUSCHER, Rudolf. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Bratislava: nákl. vl., 1934; SATURNÍK, Theodor. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě. Nástin přednášek*. Praha: Všeherd, 1945; SCHLOSSER, Hans. *Grundzüge der Neueren Privatrechtsgeschichte. Rechtsentwicklungen im europäischen Kontext*. Heidelberg: C.F. Müller, 2005¹⁰; STIEBER, Miloslav. *Dějiny soukromého práva v střední Evropě. Nástin*. Praha: nákl. vl., 1930²; URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého. Římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C. H. Beck, 2001²; VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Evropské právní dějiny*. Brno: MU, 2009; VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: A. Čeněk, 2010², a VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír a kol. *Vývoj soukromého práva na území Českých zemí*. Díl I–II. Brno: MU, 2012.

5) Monografie:

BALDUS, Christian, DAJCZAK, Wojciech (edd.). *Der Allgemeine Teil des Privatsrechts. Erfahrungen und Perspektiven zwischen Deutschland, Polen und den lusitanischen Rechten*. Frankfurt am Main: P. Lang, 2013; BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: A. Čeněk, 2011; ČELAKOVSKÝ, Jaromír. *O účasti právníků a stavů ze zemí českých na kodifikaci občanského práva rakouského*. Praha: ČAVU, 1911 (Praha: Česká univerzita Karlo-Ferdinandova, 1912); DAJCZAK, Wojciech. *Rzymska res incorporalis a kształtowanie się pojęć „rzeczy“ i „przedmiotu praw rzeczowych“ w europejskiej nauce prawa prywatnego*. Poznań: Adam Mickiewicz University Press, 2007; DNISTRJANSKYJ, Stanislav S. *Základy moderního práva soukromého*. Praha: ČAVU, 1928; DOSTALÍK, Petr. *Řecká filosofie a její vliv na římskou právní vědu*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2012; DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011; FIALA, Josef. *Věcná břemena*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1988; GRUBER, Michael a kol. (edd.). *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien: Springer, 2010; HARRAS-HARRASOWSKY, Philipp von. *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*. Wien: Manz, 1868 (reprint: 1968, 2012); HARTMANN, Antonín. *Poslední pořizení*. Praha: V. Linhart, 1935; KINDL, Milan. *Právo nemovitostí*. Praha: C. H. Beck, 2015; KNAPP, Viktor. *Předmět a systém československého socialistického práva občanského*. Praha: ČSAV, 1959; KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a

kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015 (zvl. PETR, Pavel. Nové pojetí věci, s. 189nn.); KUKLÍK, Jan, SKŘEJPKOVÁ, Petra. *Kořeny a inspirace velkých kodifikací. Příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. [Praha]: Havlíček Brain Team, 2008; LONGCHAMPS de BÉRIER, Franciszek. *Law of Succession. Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011; PETR, Pavel. *Nové právo k povrchu*. Praha: C. H. Beck, 2016; PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. Praha: C. H. Beck, 2011; týž. *Vydržení v českém právu*. Praha: C. H. Beck, 2006²; RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Aspí, 2008 (původně: ed. H. Šikl, nákladem J. Otty, 1890; ed. V. Kasanda, Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922⁷); SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 (obsahuje: *Vlastnictví a vlastnické právo*. Brno: Barvič & Novotný, 1919, a *Vlastnické právo*. Praha: V. Linhart, 1935; *O vlastnictví*, původní vydání); SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013²; SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2005²; týž. *Věcná břemena v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2006; SPÁČIL, Jiří a kol. *Sousedská práva podle nového občanského zákoníku*. Praha: Leges, 2015; SÜß, Rembert (ed.). *Erbrecht in Europa*. Angelbachtal: Zerb, 2015³; SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014; SVOBODA, Ernst. *Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kants*. Graz: Moser, 1926; TICHÝ, Luboš. *Obečná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014; TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Část 1. Praha: Bursík & Kohout, 1905 (reprint: 2014); VRCHA, Pavel. *Nabytí nemovitosti (zapsané v katastru nemovitostí) od nevládníka*. Praha: Leges, 2015; WELSER, Rudolf (ed.). *Erbrechtsentwicklung in Zentral- und Osteuropa*. Wien: Manz, 2009, a *Zivilrecht. Die Reform des österreichischen Erbrechts*. II/1; II/2. Wien: Manz 2009; 2010; WESENER, Gunter. *Geschichte des Erbrechtes in Österreich seit der Rezeption*. Graz [u.a.]: Böhlau, 1957; WIEACKER, Franz. *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Entwicklung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967²; ZIMA, Petr. *Právo stavby*. Praha: C. H. Beck, 2015; ZIMA, Petr. *Právo stavby*. Praha: C. H. Beck, 2015; ZIMMERMANN, Reinhard. *Roman Law, Contemporary Law, European Law. The Civilian Tradition Today*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

6) Sborníky:

BARTA, Heinz, PALME, Rudolf, INGENHAEFF, Wolfgang (edd.). *Naturrecht und Privatrechtskodifikation. Tagungsband des Martini-Colloquiums*. Wien: Manz, 1999; BUBELOVÁ, Kamila (ed.). *Res – věci v římském právu. Sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14.–16. 3. 2008 v Olomouci*. Olomouc: UP, 2008; táž (ed.). *Spory a polemiky v právní vědě*. Olomouc: UP, 2010; táž (ed.). *150 let Všeobecného obchodního zákoníku*. Olomouc: UP, 2012; BERÁNEK, Petr, KNOLL, Vilém (edd.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2011. Kodifikační geneze soukromého práva a její myšlenkové zázemí. Sborník příspěvků z mezinárodního kolokvia k 260. výročí narození*

Franze von Zeillera a dvěma stoletím všeobecného zákoníku občanského. Plzeň: A. Čeněk, 2011; BERGER, Elisabeth (ed.). *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB). Eine europäische Privatrechtskodifikation. Bd. III: Das ABGB außerhalb Österreichs*. Berlin: Duncker & Humblot, 2010; BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (edd.). *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: MU; MPÚ, 2009 (dostupné z: <http://www.komunistickepravo.cz>); CSIZMADIA, Andor, KOVÁCS, Kálmán (edd.). *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa (1848–1944)*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970; COING, Helmut, WILHELM, Walter (edd.). *Wissenschaft und Kodifikation des Privatrechts im 19. Jahrhundert*. Díl I–VI. Frankfurt a. M.: Klostermann, 1974–80; DOLEŽAL, Miloslav, URFUS, Valentin (edd.). *Velké kodifikace*. I–II. Praha: UK, 1989; DÖLEMEYER, Barbara, MOHNHAUPT, Heinz (edd.). *200 Jahre ABGB (1811–2011). Die österreichische Kodifikation im internationalen Kontext*. Frankfurt a. M.: Klostermann, 2012; FISCHER-CZERMAK, Constanze a kol. (edd.). *Festschrift 200 Jahre ABGB*. Bd. I–II. Wien: Manz, 2011; *Festschrift zur Jahrhundertfeier des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*. I. Juni 1911. Bd. 1–2. Wien: Manz, 1911; FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír (edd.). *Soukromé právo v proměnách věků. Sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: MU, 2011; HAMZA, Gábor (ed.). *Symposion Hundert Jahre BGB. Entwicklung des Privatrechts im deutschen und mittel-osteuropäischen Sprachraum seit dem Inkrafttreten des BGB*. Budapest: Eötvös Loránd Universität, 2006; HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (edd.). *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: A. Čeněk, 2010; HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Praha: Leges, 2011; Kol. aut. *O právu a jeho tvorbě*. Praha: Orbis, 1951; Kol. aut. *Sborník studií z občanského práva*. Praha: Orbis, 1953; Kol. aut. *Tridsat' rokov vývoja československého socialistického občianskeho a rodinného práva*. Bratislava: PÚMS SSR, 1975; Kol. aut. *Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university v Brně*, 1937, roč. 14 (*K reformě občanského zákoníka*); KRČMÁŘ, Jan (ed.). *Randův jubilejní památník. K stému výročí narození Antonína Randy vydala Právnická fakulta Univerzity Karlovy*. Praha: PF UK, 1934; MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav (edd.). *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004; tíž. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1939) a jejich místo ve střední Evropě*. Sv. 1 a 2. Praha: Karolinum, 2010; *Sborník článků vztahujících se k stému výročí Všeobecného zákonníka občanského*. Praha: Právník, 1911; SCHELLE, Karel (ed.). *Vývoj právních kodifikací. Sborník z mezinárodní vědecké konference*. Brno: MU, 2004; SVOBODA, Emil. *Výbor prací z práva občanského a z právní filosofie. K šedesátým narozeninám prof. Dr. E. Svobody*. Praha: Melantrich, 1939; VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (edd.). *Proměny soukromého práva. Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: MU, 2011; SOUKUP, Ladislav (ed.). *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2003.

